

Részlet az *Elmélet és gyakorlat/Teori
og praxis* című regényből -
Gyldendal 2004. Oslo.
A szerző engedélyével fordította
Kunszenti-Kovács Dávid

1978 sze. A tanár szerint túl sokat hiányzik a suliból. Az osztály ugyanaz és mégis más. Tommy bandája ragasztót szipózik és hasist szív a tanári mögötti erdőben, ide-oda betörnek, és az iskolaudvarról viszi be őket a rendrség. Tommy úgy behúzza egy tanárnak, hogy csak patakzik a vér, előnti a katedrát. A tanár feje, mint egy feldöntött kancsó, az ajkai felrepednek. Kicsengetnek, és a tanár többé vissza sem jön (attól kezdve nevüket sem ismeri helyettes tanárok veszik körül őket). Guggen alszik az órákon. Egyesek szerint a szűrások borítják a karját, és az apja is junkie, egymásnak adnak el heroint. A jó fiúk és a jó lányok egyre jobb tanulók lesznek, mígnem egy délelőtt Bendik fejével belerohan Tommy fejébe, és verekedés tör ki az udvaron a jók és a rosszak között. Az egész iskola beszáll, iskolatáskák és tankönyvek szelik át a levegőt, a helyettes tanárok sikoltoznak. A diákok egyetlen masszává fonódnak össze. Senki sem tudja kibogozni, és senki sem látja, ki kicsoda. Tor és Viggo felmászhatnak az iskolatetere, kavicsokkal dobálják a diákokat szétválasztani próbáló tanárokat, s azt kiabálják, hajrá Stein, hajrá Stein. Nikolaj a féleresz alatt áll, cigizik és nézi a hústömeget, majd kiszökik, átvág az erdőn. Egy filter nélküli Teddyt szív. A szájában dohánydarabkák vannak, egyfolytában köpdös, de szereti a filter nélküli Teddyt. Az éles füst marja a torkát. Szeret cigarettázni. Az iskolaudvar vadnyugata eltűnik a háta mögött, s végül már csak távoli morajlást hall. Úgy gondolja, most már eleget tanult, otthagyja az iskolát.

Kedvenc tárgya, melyet egyúttal a legjobb, a norvég. Állítólag jól ír. A tanár azt mondja: ó Nikolaj, ha ugyanennyi figyelmet fordítanál a többi tárgyra, semmi gondot nem okoznának. De nem figyelsz. Csak ülsz és álmodozol. Hol jár az eszed? És miért nem jársz iskolába? Nikolaj a fürdőszoba tükre előtt áll és tanulmányozza érzékeny, lányos arcát. Az arcába lógó hajtincsek miatt mindenkinéz, csak épp punknak nem. Öngyújtóval megperzseli a haját. A fürdő lánggá és füstté válnak. Napokig égett kölniszag van odabent. Hamufrizurája nem túl punkos, ő egy balesetet szenvedett babára hasonlít. Bánkódik, és úgy dönt, kölcsönveszi apja régi borotválkozási cuccait. Egy újabb mosdóban töltött este után már csak milliméternyi a haja, de egyetlen, középen tartó foltokkal. És a nyakán sem sikerült minden fűrtöt leborotválnia.

Tor komolyan jegyzi meg:
Ó Vagány vagy, Niko.

Tudja jól, hogy nem vagány. Már azóta tudja, tulajdonképpen túl gyáva ahhoz, hogy punk legyen, mikor elször hallotta a Sex Pistolst. A fanzinokban nézegeti az angol punkok képeit, és az arcukat békésen ékesíti biztosítóket figyelő. Mintha ezek az apró eszközök természetes kinövéssek lennének. Legszívesebben szétépné a ruháit és egy

csavarhúzóval felhasogatná gyerekes arcát. De túlságosan fél a fájdalomtól.

Mégis eldöntötte: punk lesz.

Kezdi dik a lányos fiút kiirtó s valaki mást megformáló kiképzés. Mostantól új nevet ad magának: Kaput Niko.

Azon a télen sem, sem Tor nincsenek valami sokat az iskolában. Az óvóhelyen tanyáznak és gyakorolnak. Egész álló nap nyúzzák a gitárt és a dobokat. Viggo ugyan jár suliba, de sokszor benéz hozzájuk az ebédszünetben. Olyankor játszanak neki néhány számot, mielőtt visszatartog.

Alig pár hónappal később már egyikük sem jár iskolába. Viggo és Anton is az óvóhelyen tengetik napjaikat, és iskolai munka helyett a punkok pontos tervét követik: zajt és értelmetlenséget keltenek, a nyelvet mássalhangzókká tördelik, nemszabályokat követnek, nemegészségesen és nemkiegyensúlyozottan élnek.

Május 1. este zavargások törtek ki Oslo belvárosában. Torral nézegetik az újságban a képeket: könnygázfüsttel ellepített fiatalok, ágaskodó kutyák és lovak, levegőt szel kövek.

Az utcán gomolygó füstpamacsok közt a fiatalok arca tépettnek tűnik. Jöve én is beszállok, gondolja, miközben tudja, túl sovány a verekedéshez. Ennek ellenére be akar utazni a Karl Johan utcára, összecsapni a sisakos, gumibotos rendőrökkel.

Torral megfogadják, hogy kik is ott lesznek a rendőrök dobálók közt.

Amikor 1979-ben Rykinben, a május tizenhetedikén nemzeti ünnepen Tor, Viggo és Nikolaj az iskolaigazgató beszéde közben biztosítókkal térdeltek a földzsekiben, kék-zöld hajjal, skót szoknyában, tépett trikóban, kutyaörvvel és láncokkal a nyakukban állítottak be a Gommerud iskola udvarára, az nemcsak a rendbontás kedvéért és Berg igazgató s az alkalomra magukat kinyalt lakótelepi szülők felidegesítése céljából volt. Hanem azért is, mert ki akarták fejezni megvetésüket a nemzet, megvetésüket Norvégia iránt.

Nyelcadikosok, otthagyták az elemi, kamaszok. Mégis, ezen a május tizenhetedikén reggelen, 1979-ben, újra felő keresik volt iskolájukat.

07:32-től az óvóhelyen ülnek és söröznek.

Tor gyorsabban iszik, mint a többiek. Lenyomja torkán a barna üveget, és csak nyeli a sört.

Éleléklik a *God save the Queen and her fascist regime*-t.

08:14-kor megszólal Tor.

Ó Elmegyünk meghallgatni az igazgató beszédét?

Ó Az elemibe? Most komolyan? Ó kérdezi vonakodón Nikolaj. Nem egészen biztos abban, hogy viszont akarja látni volt iskolatársait és szüleiket, inkább itt ülne, inná a sört és játszana pár számot.

Ó Természetesen meghallgatjuk az igazgató beszédét, ó mondja Tor. Ó Udvariatlanság lenne részünkről egy május tizenhetedikén nem megjelenni.

Ó Tiszteletlenség lenne, ó teszi hozzá Viggo.

Ó Egyszer én nem engedhetjük meg magunknak, ó mondja Nyomorult Tor, és beléfürje tekintetét.

Megrántja a vállát.

Ó Nem szabad elkélnünk, ó mondja Tor, és feláll.

Mindannyian új nevet kaptak. Nyomorult Tor, Roham Viggo és Kaput Niko.

Nyomorult Tor megy be elsőként az iskolaudvarra.

Az emberek utánuk fordulnak. Bámulnak. A földzsekikre, a biztosítókre, a kutyaörvre a nyakán, Tor szaggatott trikójára. Látja a bizonytalanságot a gyerekek

arcán. Egy anya odalép, karon ragadja Tort, de kitépi magát.

Utat vágnak maguknak az emelvényig, ahol az igazgató áll és a mikrofonba beszél, az ajkakig és a mikrofonfejig, a tet feletti napig, a kinyalt tömeg feletti, lobogó zászlóig.

ó Berg igazgató homokos!

Halálos csend lesz körülöttük.

Tor újabb lendületet vesz, teleszívja tüdejét és üvölti:

ó Az igazgató egy pederasztá!

Viggo meglepetten hátrafordul és suttogva kérdi:

ó Mi az a pederasztá?

Nikolaj megvonja a vállát.

Most mindenki megfordul, diákok és szülők, a felügyel tanár és a volt osztályfőnök, anyák és apák, babakocsis kisgyerekek, minden május tizenhetedik szalag.

Megfordulnak és bámulnak.

Tor áll, mint egy cövek.

Az igazgató egy pillanatra félbehagyta jól megírt beszédét. A demokráciáról és az önállóságról, Eidsvollról és Bjørnsonról, a Himnuszról és az egyén személyes szabadságának fontosságáról szóló beszédét.

Az igazgató a pirosan és fehérén virágzó embertömeg közepén egy b r d zsekit pillant meg. B r d zseki és nyelvcsap. Az igazgató csak ennyit lát.

Tor hangja annyira átható, hogy az igazgató kizökken a beszédből, megáll és hallgat.

Egy pillanatig egymást nézik, Berg igazgató és Nyomorult Tor.

Aztán ismét hallatszik Tor hangja:

ó Egészségére, igazgató úr!

Tor a b r d zsekije belső zsebében elhúzza egy megbontatlan üveg Frydenlund sört, és teljes erővel elhajítja.

Nikolaj lassított felvételen látja, amint az üveg pörögve szeli a levegőt. A barna üveg áttáncol a napfényen az emelvény felé, a lefésült hajak és széke csopok, mellények és telemarki képviselők, a gyerekek kezében lévő zászlócskák, virslik és krumplilángosok, maskara és puder felett. A barna üveg táncol.

Nikolaj csak áll, mintha a lába a földbe süllyedt volna, húsz centit az aszfalton át. Tágra nyílt szemekkel nézi, amint az üveg áttáncol a nemzeti ünnep díszfényn.

Ezen az ünnepen, amelyre még a napfény is kicsípte magát, ott áll az igazgató az emelvényen. A sörösüveg fején találja, majd leesik a kézirat mellé a pultra. Az igazgató lepillant az elhúzott üvegre és a papírokra. Se a sörösüveg, se a lapok nem sérültek.

Mintha az igazgató gondolatban hálát adna az égnek. Semmi sem tört össze, semmi sem ment tönkre. A kiáltás, az üveg, az udvar ellep, fura csönd, mintha minden csak délibáb lett volna. Ezt látszik gondolni. A megnyugvás mósolya lopózik a szájára.

De a közel állóknak nyugtalanító ez a látvány: az igazgató sörösüvegre és kéziratára tapadt ámuldozó tekintete. Másodpercekig áll így maga elé meredve, majd egyszer csak hátraesik, a nézők látóterén kívülre, valószínűleg sötétségbe.

Tor már eszeveszett iramban rohan át az udvaron, el a zászlórúd elhúzza, ki az erdő felé.

Nikolaj meg csak áll az iskolaudvar közepén. Körülnéz, meglát egy gyerekkocsiban síró kisfiút. A lába gyökeret eresztett az aszfaltba, és mozdulni sem bír. Balra pillant. A felügyel tanár tátott szájjal fut a gyepen át Nyomorult Tor után. Viggo hirtelen kabáton ragadja, kirántja a ragacos aszfaltból, és futásnak erednek.

Senki sem úszhat meg ilyesmit.

Tudják. Tor tudja. Viggo tudja. Nikolaj is tudja.

Tor édesanyja nem tudja, hogy mit tegyen. Mindent megpróbál. Komoly beszélgetést. Szobafogságot. Az Üdvhadsergnek ajándékozta Tor b r d zsekijét. Megtiltja, hogy punklemezeket hallgasson. Éjszakánként halkán sír.

Tort két hétre kitiltják az iskolából.

A kisgimi igazgatója és az osztályfőnök elbeszélgetnek vele. Szociális gondozót rendelnek ki mellé. Édesanyja Váliumot kap. Tor házit. A Norvég Törvénykönyvről kell dolgozatot írnia.

Tor egy sörösüveggel fején dobta Berg igazgatót. Nikolaj még mindig látja maga előtt, ahogy az üveg a sárga napfényrel átszűrte a levegőt, átörvénylik és eltalálja az igazgató csillogó kobakját. Ezért Tor most kénytelen a Norvég Törvénykönyvet olvasni.

Esténként a garázsteték felett belát Tor szobájába, aki ül és olvassa a piros törvénykönyvet, mely tenyerében tartott magzatra hasonlít.

Nikolaj Frobenius

1965-ben született Oslóban. London jó nevű filmiskolájában végzett. Író, forgatókönyvíró, dramaturg. 1986-ban jelent meg az első kötete. *Insomnia* c. regényéből elbírta a norvég film, majd nagysikerű amerikai film készült (Al Pacino, Robin Williams főszereplésével, USA 2002).

Teori og praksis c. regénye s a belső forgatott film Norvégiában aratott nagy sikert, de nemzetközi díjakat is kapott.

Kunszenti-Kovács Dávid

1985-ben született Oslóban. Érettségig az oslói francia iskolába járt. Életének mindmáig egyik meghatározó része az évente közel száz ország részvételével megrendezett Nemzetközi Matematikai Diákolimpia (IMO). 11 éves korától 7 éven át versenyzett gimnazisták között. Czeizel Endre *Matematikusok, gének, rejtélyek* című művében a következőket írja: Ő a Nemzetközi Matematikai Diá-

kolimpiát 1959-től rendezik meg. A leggyakoribb résztvevő egy norvég diák, akit ő milyen érdekes ő, Kunszenti-Kovács Dávidnak hívnak. [í] nyerte Norvégiának az első aranyat. Ő 19 éves korától a norvég csapat felnőtt vezetője és felkészítője. Elbírta az IMO Etikai Bizottságába, majd az öt tagú vezetőségébe választották be.

Budapesten végzett az ELTE Matematikus szakon, majd Németországban, Tübingenben doktorált. A Magyar Tudományos Akadémia Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet kutatója, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tudományos munkatársa, oktatója. Volt Köztársasági ösztöndíjas, jelenleg Bolyai János Kutatási Ösztöndíjas.

Több, magyarra fordított norvég irodalmi- és szakszöveg lektora. Maga is fordított próza mellett lírát is, például izlandi költő verseit angolra és magyarra.